

RÁTONYI GÁBOR TAMÁS LEGENDÁS VENDÉGLŐK RÁKOSPALOTÁN ÉS PESTÚJHELYEN

IAz 1969-ben megjelent XV. kerületi adattár tartalmaz egy néhány soros összesítést a kerület zenés szórakozóhelyeiről. Négy vendéglő szerepel a listában. Közülük három ma már nem működik, egyet sajnos le is bontottak. A maguk idejében kétségtelenül népszerű intézmények látogatottsága később egyre csökkent, a rendszerváltozás utáni szabadpiacon már nem állták meg a helyüket. De be kell látni azt is, hogy az 1960-as évek óta átalakultak a fogyasztói szokások, igények, és arra a fajta szórakoztatásra, ami ezeken a vendéglátóhelyeken zajlott, idővel mind kisebb lett a kereslet.

IAnnak ellenére, hogy a vendéglők nem bírtak fennmaradni, több évtizedes működésük idejéből valamiféle legenda mindegyikhez kötődik, több generációt szolgáltak ki hétköznapjaikon és jelesebb ünnepnapjaikon egyaránt. A vendéglők mindegyike megérdemelte tehát önálló írást, de legfeljebb családi visszaemlékezésekből lehetne rekonstruálni történetüket, mivel írott forrás alig-alig van hozzájuk.

több évtizedes
működésük idejéből
valamiféle legenda
mindegyikhez
kötődik, több
generációt
szolgáltak ki
hétköznapjaikon
és jelesebb
ünnepnapjaikon
egyenként

IAz adattár elsőként a *Palotagyöngye* éttermet említi (Rákospalota, Hubay Jenő tér 7.), pontosabban: étterem, bisztró, eszpresszó és bár volt a teljes portfólió. 1969-ben 160 fő befogadóképességű étterem, 200 fős kerthelyiség, 60 fős eszpresszó és 80 fős bár alkotta a vendéglátóipari egységet, melynek negyedévi forgalma 1,5 millió forint volt – ez inflációs kalkulátorok szerint ma olyan 70-80 millió forint körül lehet.

IAz étterem a Hubay tér és a Deák utca sarkán mint Mészáros József vendéglője működött az 1910-es években. A közismert fotón olvasható felirat szerint az intézményt 1891-ben alapították, teljes neve pedig *Mészáros József vendéglője és éttermei a Honalkotóhoz*. Hogy Mészáros Józseffel mi történt, nem tudni, a vendéglőt 1956-ban már Palotagyöngyének hívták (valószínűleg korábban, az 1948 és 1952 közötti államosítások során válthatott nevet). Palotagyöngyeként a rendszerváltás

az intézményt 1891-
ben alapították,
teljes neve pedig
Mészáros József
vendéglője
és éttermei
a Honalkotóhoz

után bezárt, évekig üresen állt a helyiség, míg le nem bontották az egész sarokházat, hogy egy társasházat húzzanak fel a helyére.

¶ Másodikként említi az adattár a *Székelykert* éttermet (Rákospalota, Bocskai utca 122., Szerencs utca 27). Az éttermi rész 180, a kerthelyiség 200 főt tudott fogadni, a tárgyévi negyedéves bevétel egymillió forint volt. A Székelykert történetéről keveset tudunk. Maga az épület (hacsak a házszámok meg nem változtak azóta) 2014-ben volt százesztendő, s az adatok szerint eredetileg üzletek és lakások voltak benne. Balla Gyula megbízásából építette Kósa Mihály kőművesmester, s egy öt boltból, raktárból, verandából, fészerből álló korabeli „bevásárlóközpont” volt. Bár nem tudjuk, mikor nyílt benne étterem, azt sokáig a Balla család működtette (előbb Gyula, majd Lajos, a bornagykereskedő), és így is nevezték: Balla vendéglő vagy hétköznapiasabban „*Balla művek*”. A második világháború után lett a neve Székelykert vendéglő, és azt sem tudjuk pontosan, mikor szűnt meg étteremként működni. A számos esküvői ebéd, vacsora helyszínéül szolgáló épületben jelenleg pékség működik, és lakások találhatók benne.

¶ Harmadik a sorban a pestújhelyi *Vigadó* étterem (Pestújhely, Pestújhelyi út 52., a mai Apolló út sarkán, a Sztáray Mihály térrel átellenben), mely száz főt tudott fogadni, a kerthelyiségében pedig további hatvanat. 1969 első negyedévében 500 ezer forintos forgalmat bonyolított. A vendéglő korábban *Halasi* néven volt ismert, majd *Hazám* kávéház lett belőle, a második világháború után pedig az a Szabó vendéglős család üzemeltette egy rövid ideig kávéházként, akiknél Kádár János pikolófiúskodott gyermekkorában. A pestújhelyi vendéglős-kávéházas Szabó család tagjainak három vendéglőjük-kávéházuk volt a településen, s a család egyik ágának tagjai személyes ismeretségben voltak Kádár Jánossal, másik ága pedig Horthy Miklóssal. A leszármazottak fele emigrált, másik fele itt élt, él ma is. Történetük, hányattatásaik igazi 20. századi kelet-európai történet.

¶ A Szabó-féle vendéglők és kávéházak nem sorolhatók Pestújhely meghatározó, legendás intézményei közé, a leghosszabb ideig fennálló vendéglátóhely is csak három évtizedig

a család egyik ágának tagjai személyes ismeretségben voltak Kádár Jánossal, másik ága pedig Horthy Miklóssal

A Székelykert étterem az ötvenes évek végén

A Székelykert étterem kerthelyisége, 1958

Kádár a családról jó, a pestújhelyi évekről azonban már keserűbb emlékeket őrzött. Életrajzainak többségében meg sem említette a pestújhelyi kötődést.

működött a településen. A családtagok sem töltöttek be jelentős pozíciót a helyi közéletben, mégis életük, sorsuk mint ha csak a magyar történelem 20. századi tükré lenne. Noha a családtagok szétszéledtek, az elhunytak a Rákospalotai köztemetőben nyugszanak. Idősebb Szabó Gyula 1877-ben született Királyhelmeceken (ma Szlovákia, Kráľovský Chlmec), későbbi felesége, Kecskés Julianna pedig 1878-ban Ógyallán (Szlovákia, Stará Ďala, ma Hurbanovo). A két település a Felvidék két ellentétes szélén található, nem innen az ismeretség, hanem – vélhetően – valahol a VII. kerületben találkozhattak, ahol az idősebb Gyula a Nefelejcs utca 21.-ben lakott, és a Peterdy utcában dolgozott mint bútorcsomagoló. Itt született első fia, Lajos, majd lánya, Júlia (Juci) és Margit (Manci) is, ifjabb Gyula pedig már Pestújhelyen látta meg a napvilágot. Id. Szabó Gyula vendéglőt nyitott az Apolló utcában valamikor Pestújhely önállósodása, vagyis 1910 előtt, Lajos fia az 1920-as évek végén szintén vendéglátásra adta a fejét. Így tett Manci lányuk is, aki kávéházat üzemeltetett – bár ez csak rövid ideig működött. Juci második házassága során egy hivatalos diplomatával kötötte össze életét, így távozott külföldre, míg az ifjabb Gyula Olaszországban 1938-tól a milánói konzulátuson dolgozott.

¶ Kádár János hatévesen a belvárosi Cukor utcai elemibe járt, mégis sokat tartózkodott Pestújhelyen: Szabóék vendéglőjében volt hétvégente és nyaranta pikolófiú. Felszolgált, takarított, felállította az ott játszó kuglibábuit, olyan feladatokat bízta rá, amit az általános iskolás korú fiú el tudott látni. Később, amikor nagyobb lett, a mai Sztáray Mihály téren működő piazcon is segített az árusoknak. Különösen bensőséges kapcsolat alakult ki id. Szabó Gyula és a fiatal Kádár (akkor még Csermanek) között, a vendéglős évekig egyfajta pótapja volt a fiúnak. Ha mozijegyet vett a fiának, vett a Janinak is, ha új cipőt, akkor a Jani fiú is kapott lábbelit, amikor fényképet készítettek

különösen
bensőséges
kapcsolat alakult ki
id. Szabó Gyula
és a fiatal Kádár
(akkor még
Csermanek) között,
a vendéglős évekig
egyfajta pótapja
volt a fiúnak.
Ha mozijegyet vett
a fiának, vett
a Janinak is,
ha új cipőt, akkor
a Jani fiú is kapott

a vendégek állítólag
sokat heccelték,
sört itattak vele,
a gyerek hamar
becsített, fura,
dülöngélő járásán
sokat nevettek,
Kádár viszonylagos
tartózkodása
a szeszes italtól
ebből is fakadhatott

a Gyula gyerekről, a Janiról is született fotó. Buza Péter a *Pest-újhely emlékkönyvében* olyan történetet idéz, amely szerint az idősebb Szabó, ha a kasszáról volt szó, jobban bízott a Csermanek fiúban, mint a sajátjában. A fiatalabbik Szabó Gyula pedig – csaknem egykorúak lévén – játszótársa volt Kádárnak. Kádár a családról jó, a pestújhelyi évekről azonban már keserűbb emlékeket őrzött. Életrajzainak többségében meg sem említette a pestújhelyi kötődést. A vendégek állítólag sokat heccelték, sört itattak vele, a gyerek hamar becsített, fura, dülöngélő járásán sokat nevettek. Kádár viszonylagos tartózkodása a szeszes italtól ebből is fakadhatott. A Szabó családban a pestújhelyi vendéglői heccelődések történetei nem maradtak fenn, ezeket Kádár csak magánbeszélgetésben idézte.

¶ De hol is volt ez a bizonyos Szabó-féle vendéglő, ahol Kádár is dolgozott? Buza Péter könyvében az Andrassy (ma Pestújhelyi) utat említi, s ezt veszi át apró pontatlansággal Huszár Tibor is a Kádár-monográfia első kötetében. Buza később a *Budapest folyóirat* hasábjain (2012/7) javítja magát, és az Apolló utcába teszi a vendéglőt. Korabeli címjegyzékek az Apolló (akkor Báthory Győző) utca 61.-et említik, a *Közös akarattal* című pestújhelyi monográfia az Apolló és Bánk utcák sarkára teszi ezt a műintézményt, a *Magyar ipar almanachja* című kiadvány Apolló utca 65.-öt említ. Az utolsó élő egyenes ági Szabó-leszármazott, Konczérné Széles Margit (Baba) azonban az Apolló utca 51. sz. házzal azonosítja a régi vendéglőt. A vendéglátóhelyről többen mint *Központi söröző*ről emlékeznek meg, de egy korabeli fénykép tanúsága szerint az intézmény neve *Vendéglő az Apollóhoz* volt. Tekintettel arra, hogy a házszámok változhattak az eltelt évtizedek során, ma már nehéz igazságot tenni a vendéglő pontos helyét illetően. Az azonban bizonyosnak tűnik, hogy az intézmény az Apolló utcában

*Az államosítással kezdődő rövid vargabetű után
– mely idő alatt a Magyar–Szovjet Baráti Társaság
birtokolta – ismét vendéglő lett az Apollóból,
véltetően ekkor kapta a Vigadó nevet.*

A Székelykert étterem

A Vigadó étterem 1958 körül

volt, valahol a Bánk utca torkolatával szemközti páratlan oldalon.

¶ Ezt az Apolló utcai Szabó vendéglőt, ahol Kádár pikolófiúskodott, az idősebb Szabó 1927-ben bekövetkezett halála után felesége vette át és működtette néhány évig, majd idős korában átadta fiának, Lajosnak. Szabóné Kecskés Julianna 1939-ben hunyt el, akkor már azonban több éve nem foglalkozott vendéglátással. Az Apolló vendéglőt a család 1933 körül adhatta el, ahogy a tulajdonukban lévő szomszéd telkeket is. Ettől kezdve Szabóéknak ehhez a vendéglőhöz már nem volt közük, ám az épület még évekig a vendéglátást szolgálta, a hatvanas években is borkimérés működött benne. A fiú, Szabó Lajos az Apolló utcai intézményből a Pestújhelyi útra költözött, ott nyitott kocsmát 1933 körül. Ez a Pestújhelyi (akkor Andrássy) út 46.-ban volt, ami ma üres telek, és ezt azonosította először Buza tévesen az idősebb Gyula vendéglőjeként. Az államosítást követően – legalábbis egy ideig – cipészszövetkezet működött benne, utoljára, mielőtt lebontották volna, kínai üzlet volt. Lajos testvére, Szabó Mancsi végzett kávésként 1945-től előbb bérelte, majd 1947-ben Juci segítségével meg is vásárolta a Pestújhelyi út 52. alatti volt Halasi-féle vendéglőt (később Hazám kávéház, majd Vigadó néven volt ismert). Mint látható, a Szabó család vendéglői elég közel voltak egymáshoz, az Apolló utca vonzáskörzetében volt valamennyi. Maga az Apolló vendéglő tehát 1933-as eladásakor került ki a család érdekköréből. A többi vendéglő az államosítás bekövetkeztéig, vélhetően 1952-ig működött. Mancsi a sarki kávéházát – fülest kapva az államosításról – 1949-ben önként felajánlotta a Magyar–Szovjet Baráti Társaságnak, s ezzel mint kávéház megszűnt a patinás intézmény, a berendezést elszállították, leltárjegyzéke a Rákospalotai Múzeumban megtalálható. Mancsi és családja Rákospalotára költözött, Lajos pedig haláláig ott lakott a Pestújhelyi út 46. telkének hátsó részén kialakított lakrészben, amelynek utcafrontján működött korábban a vendéglője.

Mancsi a sarki kávéházát – fülest kapva az államosításról – 1949-ben önként felajánlotta a Magyar–Szovjet Baráti Társaságnak, s ezzel mint kávéház megszűnt a patinás intézmény, a berendezést elszállították, leltárjegyzéke a Rákospalotai Múzeumban megtalálható

¶ Kádár keresztanyja, Bogáromi Lajosné (Bauer Magdolna) is Pestújhelyen élt, a Nádastó utcában, ő 1965-ben hunyt el. Néhányszor nála is járt Kádár, még belügyminiszterként

*nem tartotta
volna helyesnek,
hogy az idősebb
Szabó Gyulával
való világnézeti
különbség mellett
tartsa velük
a kapcsolatot*

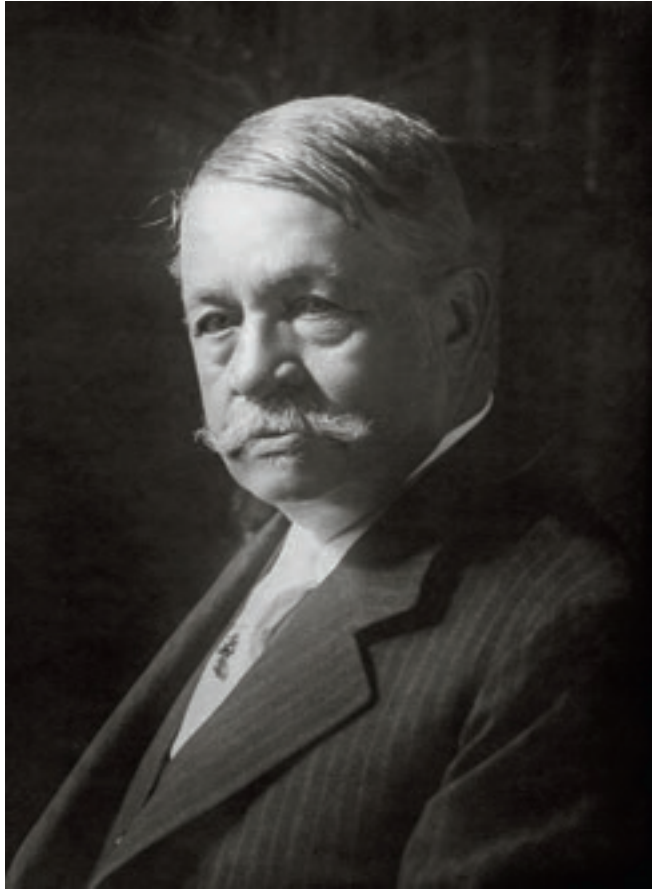
(1948–1950) tett látogatásai voltak elsősorban maradandó emlékek. Kádár anyja, Czermanik-Csermanek Borbála pedig 1949-ben bekövetkezett haláláig kijárt a pestújhelyi temetőbe néhány szál virággal emlékezni az idősebb Szabó Gyulára és földijére, Szabó feleségére, Kecskés Juliannára. Ezek a látogatások alkalmat adtak arra is, hogy találkozzon Szabó Mancival és családjával a kávéházukban. Maga Kádár 1930-ban, vagyis 18 éves korában lett végleg elkötelezett a kommunista mozgalommal, akkortól már bizonyosan nem járt ki Pestújhelyre Szabóékhoz (véltetően id. Szabó Gyula 1927-es halálát megelőzően már ritkult vagy megszűnt ez a kapcsolat). Mint később maga mondta, nem tartotta volna helyesnek, hogy az idősebb Szabó Gyulával való világnézeti különbség mellett tartsa velük a kapcsolatot. Ők ugyanis a majdnem családi kötődés ellenére másként látták a világot, mai szóhasználatával élve id. Szabó Gyula inkább konzervatív beállítottságú volt. Kádár apróbb szívességeket tett a családnak: protezsálta Szabó Margit lányát, hogy bekerüljön az MTI-hez gyakornoknak, majd szövetkezeti panellakás-kiutaláshoz juttatta a friss házas családtagot. A hazatérő Szabó Gyulát a Kútvolgyiben kezelték, ami akkoriban elit kórház volt, valamint útlevelet, kiutazási engedélyt intézett, amikor a családtagok 1957-ben (!) külföldön akartak egymással találkozni. Ez nem az az év volt, amikor könnyűnek számított Nyugat-Európába utazni...

¶ 1968-ban Kádár feleségével, Tamáska Máriával meglátogatta a Szabó családot Manciek rákospalotai házában. Az egyébként Olaszországban élő ifj. Szabó Gyula itthon tartózkodott, Szabó Mancis és a lánya, valamint veje gyűltek össze, hogy öt órát töltsenek el az ország első emberével palotai családi házukban. Nem volt nagy felhajtás, nem jöttek előre emberek, hogy meggyőződjenek a ház biztonságos voltáról. Kádár és felesége a sarkon kiszálltak a kocsijukból és gyalog érkeztek – tulajdonképpen senki nem vette észre, hogy ilyen magas rangú vendég járt a házban. Ez volt az utolsó találkozás Kádárral. Még hívták, de „János bácsi” – ahogy Szabó Mancis lánya szólította a családi barátot – elfoglaltságaira hivatkozva udvarias levélben kimentette magát.

*nem volt nagy
felhajtás, nem jöttek
előre emberek, hogy
meggyőződjenek
a ház biztonságos
voltáról. Kádár
és felesége
a sarkon kiszálltak
a kocsijukból
és gyalog érkeztek*

- ¶ Az államosítással kezdődő rövid vargabetű után – mely idő alatt a Magyar–Szovjet Baráti Társaság birtokolta – ismét vendéglő lett az Apollóból, vélhetően ekkor kapta a Vigadó nevet. A vigadós korszak pontos kezdetét és végét nem tudjuk precízen behatárolni.
- ¶ Negyedikként említik az Észak-pesti ÁFÉSZ Szilas vendéglőjét (Rákospalota, Dózsa György – ma Fő út – 19.). Ennek történetéhez Juhász Sándor szolgáltatott adatokat, ez volt a Rákospalotai Gazdakör székháza 1912-től. A világháború után államosították, és a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségének adták, ennek a szervezetnek a rövidítése, a Défosz volt a vendéglátóhely első neve. Később az Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet (ÁFÉSZ) üzemeltetett benne éttermet és sörözőt, ekkortól kapta a Szilas nevet.
- ¶ A kisvendéglőként számon tartott vendéglátóhely 1969-ben 160, a kerthelyiség 120, az eszpresszó 82 főt tudott befogadni. Bejáratát néhányszor áthelyezték, eredetileg a Fő út felől volt, de – állítólag – túl gyakran tántorogtak részegek a közeledő villamos elé, ezért áthelyezték a Vörösmarty utca sarkára. Jelenleg a korábbi helyiség egyik felében egy használtruha-üzlet található, másik fele azonban sörözőként továbbra is működik.
- ¶ Véletlenül bukkantam rá egy 1975-ben kiadott parancsra, amit Budapest helyőrségi parancsnoka és rendőrfőkapitánya együtt jegyzett. Ebben valamennyi fővárosi fegyveres testületi tag – rendőrök, honvédek, határőrök, büntetés-végrehajtási dolgozók és hivatásos munkásőrök – számára előírta, mely vendéglátóipari egységbe nem térhetnek be sem egyenruhában, sem civilben szórakozási céllal. A parancs „kétes hírű vendéglátó- és szórakozóhelyek” minősítéssel sorolja városzerte a szórakozóhelyeket, és bizony a fenti négyből három, a Vigadó, a Székelykert és a Szilas a tiltott helyek közt szerepelt. Később olvastam az *Index*en egy írást a Munkásőrségről, ebben említenek egy korabeli ügyet: „R. J. a Székelykert vendéglőben botrányosan viselkedett, lövöldözött, majd az intézkedő rendőrrre is rálőtt.” Bizonyára az idő sok emléket megszépít, de ez az 1975-ös napiparancs és a munkásőrvircsaftról szóló hír azért helyükre rakja a vendéglátóhelyeket.

„kétes hírű
vendéglátó-
és szórakozóhelyek”
minősítéssel sorolja
városszerte
a szórakozó-
helyeket, és bizony
a fenti négyből
három, a Vigadó,
a Székelykert
és a Szilas
a tiltott helyek közt
szerepelt

Glück Frigyes, 1920 körül